

Investigation of variations in terms of decision making and trait anxiety level of football referees

Futbol hakemlerinin karar verme ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi

İlimdar Yalçın¹

Fikret Soyer²

Fikret Ramazanoğlu³

Atakan Aksu⁴

Abstract

This study has been done in the purpose of investigation the decision making and trait anxiety level of football referees under some variations.

Study has been applied to 72 football referees out of 89 (%80.8), regional and national referees, whom work from East and South Easter Anatolian region in 8th and 13th sections.

In the study, Mann et al. (1998), "Melbourne Decision Making Scale" adapted by Deniz (2004) and Turkish "Trait Anxiety Inventory" adapted by Türker, Öner and Le Compte (1983) developed by Spielberger and friends. SPSS 22 package program was used to analyze the data obtained in the study and the level of significance was taken as $p < 0.05$.

As the result of the analysis, in decision making process, the education of self-respect and high attention favors the referees. Those whom has worked more, thus have more experience, tend to have a higher level of decision making. It has been determined that as the age progresses at

Özet

Bu çalışma, bölgesel ve ulusal futbol hakemlerin karar verme ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 8. ve 13. bölgede bulunan bölgesel ve ulusal futbol hakemi olan toplam 89 hakemden 72 (% 80,8) hakeme uygulanmıştır.

Çalışmada, Mann ve Ark. (1998) tarafından geliştirilmiş olup, Deniz (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan "Melbourne Karar Verme Ölçeği" ve Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilen Öner ve Le Compte (1983) tarafından Türkçeye uyarlanan "Sürekli Kaygı Envanteri" kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verileri analiz etmek için SPSS 22 paket programı kullanılmış olup anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır.

Çalışma sonucunda, Karar vermede özsaygı ve dikkatli karar verme düzeylerinde eğitim düzeyi üst seviyede olmasının hakemler lehine önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Hakemlik yılı fazla olan futbol hakemlerinin dikkatli karar

¹Research Assistant, Sakarya University, Faculty of Sports Science, Physical Education and Sport Department, ilimdaryalcin@sakarya.edu.tr

²Associate Professor, Sakarya University, Faculty of Sports Science, Physical Education and Sport Department, fikretsoyer@sakarya.edu.tr

³Associate Professor, Sakarya University, Faculty of Sports Science, Physical Education and Sport Department, framazanoglu@sakarya.edu.tr

⁴Ph.D. Student, Fırat University, Faculty of Sports Science, Physical Education and Sport Department, aksuaksuatakan@hotmail.com

the level of trait anxiety, there is a regular decrease in trait anxiety level. It has been determined that the level of trait anxiety of the referees who have graduate education level is lower than that of the referees who have undergraduate and graduate degrees.

Keywords: Football; Referee; Decision Making; Trait Anxiety.

[\(Extended English summary is at the end of this document\)](#)

verme düzeyinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Sürekli kaygı düzeyinde yaş ilerledikçe sürekli kaygı düzeyinde de düzenli bir düşüşün olduğu tespit edilmiştir. Eğitimi düzeyi yüksek lisans olan hakemlerin sürekli kaygı düzeyi eğitim durumu ön lisans ve lisans olan hakemlere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Futbol; Hakem; Karar Verme; Sürekli Kaygı.

Giriş

Karar, bir amaca ulaşmak için en kısa sürede eldeki imkânlarla göre en mümkün olanı seçmektir. Karar verme ise, insanların bir durum hakkında düşünerek belirli seçenekler içerisinde kendileri için en uygun olanına yönelme durumudur.

Her karar verme davranışı özünde mutluluğa ve başarıya ulaşma arzusunu barındırır. Bu davranış sonucunda kişi ya mutluluğa ulaşır ya da hayal kırıklığına uğrar. Uygun ve doğru kararlar bireyin yaşamında olumlu değişim ve gelişmelere sebep olurken; yanlış kararlar, bireyin yaşamını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bugün yaşananlar, geçmişte alınan kararların bir sonucudur. Kısacası karar verme, amaçlara ulaşmak için veya içinde bulunulan problemin çözüme kavuşması için alternatifler arasındaki en iyi seçeneğin tercih edilmesidir (Üngüren, 2011, s.100).

Karar vermek bir anlamda tercih etmektir, seçmektir. Seçmek birini diğerine üstün tutmaktır. Esas anlamıyla seçmek, iradeyi kullanmak demektir. Bu yanıyla seçmek, sadece insana özgü bir niteliktir. Çünkü seçim yapabilmek için, seçmemek, vazgeçmek, itiraz etmek gibi yeteneklere sahip olmak gerekir (İslamoğlu, 2007, s.22).

Karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için gerekli olan şartlardan ilkinin “karar verme ihtiyacını ortaya çıkaracak bir güçlüğü varlığı” olması gerekir ve “problem” ifadesi yerine “güçlük” ifadesi kullanılmalıdır (Kuzgun, 2006, s.52). Bunlara istinaden karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için aşağıdaki koşulların oluşması gerekmektedir:

Karar verme ihtiyacını ortaya çıkaran bir güçlüğü varlığı ve bu güçlüğü birey tarafından da hissedilmesi,

Çobanve Hamamcı (2006)’a göre karar verme, güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması ve bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğüne sahip olmasıdır (Çoban ve Hamamcı, 2006, s.394).

Paradis ve Ark. (2016)’a göre karar verme ise, bir hakemin oyundaki performansının önemli bir bileşenidir ve her karar potansiyel oyunun sonucunda doğrudan bir etkiye sahiptir (Paradis ve Ark., 2016, s.1535)

Kişinin çevresel kaynaklardan ötürü baskı altında bulunması ve bu baskılardan dolayı karar verme yetisinin tehlikeye girmesiyle birlikte kişilerde kaygılanma meydana gelmektedir. Bireyin fiziksel ve zihinsel olarak herhangi bir durum karşısında tehdit altında kalması sonucu ortaya çıkan durum kaygı olarak tanımlanır.

Kaygı, genellikle çevredeki beklentilere karşı sinirlilik ve gerginlik duygular olarak tanımlanır (Yadav, Krishna, 2015, s.17).

Başka bir deyişle kaygı, insanların günlük davranışlarında çok sık olarak görülen bir durum halidir. Herkes farklı derecede kaygıya sahiptir ve kaygısı olmayan insan da yok denilecek kadar azdır. Ancak kaygının türü ve derecesi önemlidir. Kaygı bireyin günlük yaşamının merkezi olur ve

birey kaygı üzerine odaklaşırsa, o zaman kişi normal yaşamını sürdüremez hale gelir. Bu haller bireyin davranış bozuklukları geliştirmesine yol açar (Cüceloğlu 2006, s.440).

Tallis (2003) e göre kaygı, endişe ya da soruna bir tepkidir. Kaygı içsel bir alarm sistemi görevi de yapmaktadır. Bu iyi bir şeydir; çünkü olası bir kötü durumla hemen uğraşamayacaksa alarm, kişi hazır olana kadar durumu idare edecek ayrıca alarmın artan şiddeti, durumun göz ardı edilmesini giderek zorlaştıracaktır (Tallis, 2003, s.4). Kaygı, durumluk kaygı ve sürekli kaygı olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

Durumluk Kaygı; tehlikeli, istenmeyen bir durumla karşılaşıldığında ortaya çıkan kaygıdır (Gökçe ve Dündar, 2008, s.26).

Sürekli kaygı ise; kişinin kaygı yaşantısına olan yatkınlık olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda sürekli kaygı, kişinin içinde bulunduğu durumu stresli olarak algılaması, normal bir durumu tehlikeli olarak yorumlaması ve öz değerlerinin tehdit edildiği zannına sahip olması sonucu oluşan bir kaygı çeşididir (Ehtiyar ve Üngüren, 2008, s.165).

Karar verme ve kaygı durumunun hakemler üzerinde psikolojik, fizyolojik ve çevresel faktörlerden kaynaklı etkisi olduğu bilinmektedir.

Hakem kavramını tanımlayacak olursak, spor organizasyonlarının sorumluları tarafından seçilen ve önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde müsabakaları yöneten, alınan puanları, galibiyetleri, mağlubiyetleri ve cezaları belirleyip ve yöneten kişidir (Cengiz ve Pulur, 2004). Futbolda hakemler de kendi içerisinde kademelere bölünmektedir. Bunlar:

HIF Hakemi: Bu bireyler aday hakem olarak tanımlanır. Bağlı bulunduğu ilde bulunan amatör maçlarda ve özel turnuva maçlarında görev almakla sorumludurlar. Yetiştirilen hakem oldukları için genellikle maçlara yardımcı hakem olarak çıkarlar. En az bir, en çok 2 yıl sonra İl Hakem Kurulu (TFF) uygunluğunda il hakemi olabilirler.

İl Hakemi: HIF hakemliğinden yükseldikten sonra il hakemi olunur. HIF hakemlerinden farkları ise lisans numaraları vardır ve HIF 'lere göre orta hakem olarak daha fazla maça çıkma yetkisine sahiptirler. Aynı zamanda HIF hakemlerinde olduğu gibi amatör maçlarda ve özel turnuva maçlarında görev alırlar. İl hakemliğinden, bölgesel hakemliğe yükselebilmek için 27 yaşına kadar bir süre mevcuttur, yükselemezseniz il hakemi olarak devam edebilirsiniz ancak profesyonel maçlara çıkma ihtimaliniz kalmaz.

Bölgesel Hakem: Profesyonel liglerdeki maçlarda görev alırlar. Genellikle 3. Lig ve bölgesel amatör lig maçlarına çıkarlar. Yardımcı ya da orta hakem olarak branşlaşma bu kademededir. İl ve HIF hakemliğinden daha çok, sizin orta hakem mi yoksa yan hakem mi olabileceğiniz değerlendirilir.

Ulusal Hakem: Bölgesel hakemlikten sonra gelen kademedir. Genellikle 2. Lig maçlarında görev alırlar.

Üst Klasman Hakemi: Bank Asya 1. Lig ve Süper Lig'de görev alırlar.

FIFA Hakemi: Üst Klasman Hakemi olanlardan FIFA'nın uluslararası maçlarda görev verebileceği hakemlerdir. Süper Lig'de görev alırlar ve FIFA kokartı takarlar (URL-1).

Bu bilgiler ışığında bu çalışmanın amacı, Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan bölgesel ve ulusal futbol hakemlerinin karar verme ve sürekli kaygı düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemektir.

Meteryal Metod

Hakemlerin karar verme ve kaygı düzeylerinin gerek bireysel sporlarda gerekse takım sporları üzerine etkisi bilimsel literatürlerde sıkça görülmektedir. Bu doğrultuda karar verme ve kaygı düzeylerinin bölgesel ve ulusal hakemler üzerindeki etkisi açısından araştırmamız önem arz etmektedir.

Araştırma Gurubu

Araştırmayı, 2015-2016 sezonu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölge'lerindeki illerden oluşan 13. Bölge (Diyarbakır, Şanlıurfa, Bingöl, Batman, Mardin, Şırnak, Siirt) ve 8. Bölge'den (Elazığ, Malatya, Adıyaman, Tunceli) görev yapan toplam 89 ulusal ve bölgesel futbol hakeminden 72 (% 80,8) gönüllü hakem oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Melbourne Karar Verme Ölçeği: Mann, Harmoni ve Power (1998) tarafından geliştirilip Deniz (2004) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. İki bölümden oluşan bir ölçektir. I. Bölüm: Karar vermede özsaygıyı kendine güven) belirlemeyi amaçlamaktadır. 6 maddeden oluşmakta ve üç maddesi düz, üç maddesi ters yönde puanlanmaktadır. Puanlama maddelere verilen “Doğru” yanıtı 2 puan, “Bazen Doğru” yanıtı 1 puan, “Doğru Değil” yanıtı 0 puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 12’dir. Yüksek puanlar karar vermede özsaygının yüksek olduğunun göstergesidir. II. Bölüm ise 22 maddeden oluşmakta ve karar verme stillerini ölçmektedir.

Sürekli Kaygı Ölçeği: Spielberger ve Ark. (1970) tarafından geliştirilen ölçek, bireylerin sürekli kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Türkçe uyarlaması Öner ve Le Compte (1983) tarafından yapılmıştır. Bir kendini değerlendirme türü olan ölçek, kısa ifadelerden oluşan 20 maddeyi içermektedir. Ölçek, genel olarak hissedilenleri belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Ölçeklerde ifade edilen duygular ve davranışlar şiddet derecesine göre 1-4 arasında puanlanır. Bu puanlama Hiçbir Zaman (1), Bazen (2), Çoğu Zaman (3), Her Zaman (4) şeklindedir. Ölçekten elde edilen puan 20 ile 80 arasında değişmekte olup yüksek puan yüksek kaygı seviyesini belirtmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22 paket programı aracılığıyla analizler yapılmıştır. Ölçeklere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ve +1 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Araştırmada Independent t testi ve One-way ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Çalışmada hata düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır. Çalışmada karar verme ölçeği için Cronbach Alpha sayısı 0.71, Sürekli kaygı ölçeği için 0.75 ise olarak bulunmuştur.

Bulgular

Bu bölümde, çalışmamızın değişkenlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin özlük niteliklerine göre dağılımlarını gösteren bulgular tablolar haline getirilerek incelenip yorumlanmıştır.

Tablo 1: Futbol Hakemlerinin Yaş Değişkenine Göre Karar verme Alt Boyutları Düzeyine İlişkin İstatistiksel Dağılım Değerleri

Değişken	Yaş	N	\bar{x}	Ss	F	p
Karar Vermede Özsaygı	18 - 21	12	7.75	1.54	0.65	0.58
	22 - 25	27	8.55	2.85		
	26 - 29	23	8.60	2.69		
	30 ve üstü	10	7.50	3.10		
	Toplam	72	8.29	2.65		
Dikkatli Karar Verme	18 - 21	12	6.50	2.06	0.36	0.77
	22 - 25	27	7.14	2.52		
	26 - 29	23	7.21	1.80		
	30 ve üstü	10	7.30	1.82		
	Toplam	72	7.08	2.12		

Kaçıngan Karar Verme	18 - 21	12	6.16	2.32	0.42	0.73
	22 - 25	27	5.40	2.51		
	26 - 29	23	5.34	2.34		
	30 ve üstü	10	5.20	1.87		
	Toplam	72	5.48	2.32		
Erteleyici Karar Verme	18 - 21	12	4.83	1.69	1.02	0.38
	22 - 25	27	4.00	2.14		
	26 - 29	23	4.17	2.26		
	30 ve üstü	10	5.10	1.10		
	Toplam	72	4.34	2.01		
Panik Karar Verme	18 - 21	12	4.83	2.44	0.77	0.51
	22 - 25	27	3.92	2.20		
	26 - 29	23	4.17	2.55		
	30 ve üstü	10	5.00	1.88		
	Toplam	72	4.30	2.31		

Tablo 1'de çalışmaya katılan futbol hakemlerinin hakemlik yılı değişkenine göre karar verme alt boyutları düzeyine ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, yaş değişkeninde istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 2: Futbol Hakemlerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karar verme Alt Boyutları Düzeyine İlişkin İstatistiksel Dağılım Değerleri

Değişken	Eğitim Durumu	N	\bar{x}	Ss	F	P	Farkın Kaynağı
Karar Vermede Özsayı	^a Ön Lisans	17	7.76	2.96	4.05	0.02	c-a,b
	^b Lisans	45	8.02	2.44			
	^c Yüksek Lisans	10	10.40	2.17			
	Toplam	72	8.29	2.65			
Dikkatli Karar Verme	^a Ön Lisans	17	7.70	2.71	3.40	0.03	b-c
	^b Lisans	45	6.53	1.60			
	^c Yüksek Lisans	10	8.00	2.49			
	Toplam	72	7.01	2.10			
Kaçıngan Karar Verme	^a Ön Lisans	17	4.76	2.63	4.64	0.01	b-c
	^b Lisans	45	5.64	1.95			
	^c Yüksek Lisans	10	3.30	2.90			
	Toplam	72	5.11	2.38			
Erteleyici Karar Verme	^a Ön Lisans	17	3.41	2.15	5.26	0.00	a-b
	^b Lisans	45	4.91	1.60			
	^c Yüksek Lisans	10	3.40	2.63			
	Toplam	72	4.34	2.01			
Panik Karar Verme	^a Ön Lisans	17	3.76	2.68	3.70	0.03	b-c
	^b Lisans	45	4.82	2.01			
	^c Yüksek Lisans	10	2.90	2.33			
	Toplam	72	4.30	2.31			

Tablo 2'de çalışmaya katılan futbol hakemlerinin eğitim durumu değişkenine göre karar verme alt boyutları düzeyine ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, karar vermede özsayı alt boyutunda eğitim durumu yüksek lisans olanlar ile eğitim durumu ön lisans ve lisans olanlar arasında, dikkatli karar verme ve kaçıngan karar verme alt boyutunda eğitim durumu lisans ve yüksek lisans olanlar arasında, erteleyici karar verme alt boyutunda eğitim durumu ön lisans ve lisans

olanlar arasında, panik karar verme alt boyutunda ise eğitim durumu lisans ve yüksek olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 3: Futbol Hakemlerinin Hakemlik Yılı Değişkenine Göre Karar verme Alt Boyutları Düzeyine İlişkin İstatistiksel Dağılım Değerleri

Değişken	Hakemlik Yılı	N	\bar{x}	Ss	F	p	Farkın Kaynağı
Karar Vermede Özsaygı	^a 1 - 3 yıl	22	8.45	2.57	2.15	0.12	-
	^b 4 - 6 yıl	29	8.86	2.50			
	^c 7 yıl ve üstü	21	7.33	2.78			
	Toplam	72	8.29	2.65			
Dikkatli Karar Verme	^a 1 - 3 yıl	22	6.40	1.86	3.28	0.04	a-c
	^b 4 - 6 yıl	29	6.72	1.90			
	^c 7 yıl ve üstü	21	7.95	2.53			
	Toplam	72	7.00	2.16			
Kaçırgan Karar Verme	^a 1 - 3 yıl	22	5.09	2.89	0.48	0.61	-
	^b 4 - 6 yıl	29	5.58	2.13			
	^c 7 yıl ve üstü	21	5.76	1.94			
	Toplam	72	5.48	2.32			
Erteleyici Karar Verme	^a 1 - 3 yıl	22	3.90	2.20	0.81	0.44	-
	^b 4 - 6 yıl	29	4.44	1.76			
	^c 7 yıl ve üstü	21	4.66	2.15			
	Toplam	72	4.34	2.01			
Panik Karar Verme	^a 1 - 3 yıl	22	3.86	2.69	0.66	0.51	-
	^b 4 - 6 yıl	29	4.37	2.11			
	^c 7 yıl ve üstü	21	4.66	2.17			
	Toplam	72	4.30	2.31			

Tablo 3'te çalışmaya katılan futbol hakemlerinin hakemlik yılı değişkenine göre karar verme alt boyutları düzeyine ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, karar vermede özsaygı, kaçırrgan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutunda istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı farklılık gözlenmezken dikkatli karar verme alt boyutunda hakemlik yılı 1-3 yıl olanlar ile 7 yıl ve üstü olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 4: Futbol Hakemlerinin Yaş Değişkenine Göre Sürekli Kaygı Düzeyine İlişkin İstatistiksel Dağılım Değerleri

Değişken	Yaş	N	\bar{x}	Ss	F	p	Farkın Kaynağı
Sürekli Kaygı	^a 18 - 21	12	50.33	5.67	3.07	0.03	a-d
	^b 22 - 25	27	45.40	7.73			
	^c 26 - 29	23	44.26	5.56			
	^d 30 ve üstü	10	42.50	6.68			
	Toplam	72	45.45	6.92			

Tablo 4'te çalışmaya katılan futbol hakemlerinin yaş değişkenine göre sürekli kaygı düzeyine ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, yaşları 18-21 yaş arasında olan hakemler ile yaşları 30 yaş ve üstünde olan hakemler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 5: Futbol Hakemlerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Sürekli Kaygı Düzeyine İlişkin İstatistiksel Dağılım Değerleri

Değişken	Eğitim Durumu	N	\bar{x}	Ss	F	p	Farkın Kaynağı
Sürekli Kaygı	^a Ön Lisans	17	42.88	7.88	12.78	0.00	b-a,c
	^b Lisans	45	48.04	5.57			
	^c Yüksek Lisans	10	36.80	9.22			
	Toplam	72	45.26	7.77			

Tablo 5'te çalışmaya katılan futbol hakemlerinin eğitim durumu değişkenine göre sürekli kaygı düzeyine ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, eğitim durumu lisans olanlar ile eğitim durumu ön lisans ve yüksek lisans olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 6: Futbol Hakemlerinin Hakemlik Yılı Değişkenine Göre Sürekli Kaygı Düzeyine İlişkin İstatistiksel Dağılım Değerleri

Değişken	Hakemlik Yılı	N	\bar{x}	Ss	F	p
Sürekli Kaygı	1 - 3 yıl	22	45.59	8.41	1.21	0.30
	4 - 6 yıl	29	46.68	6.16		
	7 yıl ve üstü	21	43.61	6.07		
	Toplam	72	45.45	6.92		

Tablo 6'da çalışmaya katılan futbol hakemlerinin hakemlik yılı değişkenine göre sürekli kaygı düzeyine ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, hakemlik yılı değişkeninde istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0.05$).

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde, çalışmamıza katılan 72 bölgesel ve ulusal futbol hakemlerinin karar verme alt boyutları ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşma gösterip göstermediği ile ilgili bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Hakemlerin yaş değişkeni ile karar verme alt boyutları arasındaki sonuçlar incelendiğinde, araştırmaya katılan hakemlerin yaş değişkeni ile karar verme alt boyutlarında arasında istatistiksel olarak herhangi bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0.05$, Tablo-1). Ancak dikkatli karar verme alt boyutu ve kaçınan karar verme alt boyutlarına baktığımızda, yaşı büyük olan hakemlerin dikkatli karar verme düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha yüksek olduğu görülürken, kaçınan karar vermede ise yaşı büyük olan hakemlerin yaşı küçük olan hakemlere göre kaçınan karar verme düzeyleri daha düşük olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç ile tecrübenin dikkatli karar verme ile doğrudan etkili olduğu söylenebilir. Farklı bir çalışma incelendiğinde ise; Uzunoglu (2008) tarafından futbol hakemlerinin karar verme düzeylerinin incelenmesine yönelik yapılan bir çalışmada, hakemlerin yaş değişkeni ile karar verme alt boyutlarından kaçınan karar verme düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (Uzunoglu, 2008, s.35).

Hakemlerin eğitim durumu değişkeni ile karar verme alt boyutları arasındaki sonuçlar incelendiğinde, karar vermede özsayı alt boyutunda eğitim durumu yüksek lisans olanlar ile eğitim durumu ön lisans ve lisans olanlar arasında, dikkatli karar verme ve kaçınan karar verme alt boyutunda eğitim durumu lisans ve yüksek lisans olanlar arasında, erteleyici karar verme alt boyutunda eğitim durumu ön lisans ve lisans olanlar arasında, panik karar verme alt boyutunda ise eğitim durumu lisans ve yüksek olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$, Tablo-2). Eğitim durumu kademe olarak yüksek olan hakemlerin karar vermede özsayı düzeyleri kademesi düşük olan hakemlere göre Karar vermede özsayı düzeyleri daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda eğitim durumu lisans ve lisans olan hakemlerin

kaçıngan, erteleyici ve panik karar verme düzeyleri eğitim durumu yüksek lisans olan hakemlere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçla çalışmamızda eğitim durumunun kademe olarak yüksek olması hakemlerin karar vermesinden olumlu etkisi olduğu gözlenmiştir. Farklı bir çalışmaya bakıldığında; Vural (2013) tarafından spor yöneticileri düşünme ve karar verme stillerinin incelenmesi üzerine yapılan bir çalışmada, eğitim düzeyi ile karar verme alt boyutları arasında istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı farklılık olmadığı gözlenmiştir (Vural, 2013, s.53).

Hakemlerin hakemlik yılı değişkeni ile karar verme alt boyutları arasındaki sonuçlar incelendiğinde, karar vermede özsaygı, kaçıngan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutunda istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı farklılık gözlenmezken dikkatli karar verme alt boyutunda hakemlik yılı 1-3 yıl olanlar ile 7 yıl ve üstü olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0.05$, Tablo-3). Hakemlik yılı arttıkça dikkatli karar verme düzeyinde düzenli bir artış olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç da yaş değişkeninde olduğu gibi hakemlik yılı değişkeninde de tecrübenin dikkatli karar verme açısından önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Farklı çalışmalara bakıldığında; Kırgil (2015) tarafından beden eğitimi öğretmenleri ve farklı branş öğretmenlerinin karar verme düzeyleri üzerine yaptığı bir çalışmada, görev yılı ile karar verme alt boyutları arasında istatistiksel olarak bir anlamlı sonuç bulunamamıştır (Kırgil, 2015, s.62).

Hakemlerin yaş değişkeni ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki sonuçlar incelendiğinde ise, yaşları 18 -21 yaş arasında olan hakemler ile yaşları 30 yaş ve üstünde olan hakemler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0.05$, Tablo-4). Yaş ilerledikçe sürekli kaygı düzeyinin düştüğü sonucuna varılmıştır. Çalışmamız sonucuna benzer bir çalışmaya bakıldığında; Bayraktar ve Ark (2006) tarafından yapılan uluslararası ve milli güreş hakemlerinin kaygı düzeylerinin incelenmesine yönelik bir çalışmada, yaş değişkeni ile kaygı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaşı büyük olan hakemlerin kaygı düzeyi yaşı küçük olan hakemlere göre daha düşük olduğu görülmüştür (Bayraktar ve Ark., 2006, s.30).

Hakemlerin eğitim durumu değişkeni ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki sonuçlar incelendiğinde ise, eğitim durumu lisans olanlar ile eğitim durumu ön lisans ve yüksek lisans olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$, Tablo-5). Eğitimi durumu yüksek lisans olanların sürekli kaygı düzeyi eğitim durumu ön lisans ve lisans olan hakemlere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyinin sürekli kaygı ile doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir. Farklı çalışmalara bakıldığında; Çoban (2004) tarafından yapılan Türkiye profesyonel futbol hakemlerinin sürekli kaygı düzeylerini incelemeye yönelik yapılan bir çalışmada, eğitim durumu ile sürekli kaygı düzeyi arasında istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı farklılık gözlenmemiştir. Ancak anlamlı fark bulunmasa da çalışmamıza benzer bir sonucu ise; eğitim düzeyi yükseldikçe kaygı düzeyinde de düşüş olduğunun olmasıdır (Çoban, 2004, s.34).

Hakemlerin hakemlik yılı değişkeni ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki sonuçlar incelendiğinde ise, hakemlik yılı değişkeninde istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0.05$, Tablo-6). Ancak hakemlik yılı yüksek olanların hakemlik yılı düşük olanlara göre kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç ile de tecrübeli olan hakemlerin sürekli kaygı düzeyleri daha düşük olduğu söylenilebilir. Farklı çalışmalar incelendiğinde ise; Nacar (2011) tarafından hentbolcuların sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesine yönelik bir çalışmada, sporcuların spor yılı değişkeni ile sürekli kaygı düzeyi arasında istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamıştır (Nacar, 2011, s.8).

Sonuç olarak; çalışmaya katılan futbol hakemlerinin yaş değişkeninde anlamlı fark bulunmasa da yaşı büyük olan hakemlerin yaşı küçük olan hakemlere göre dikkatli karar verme düzeylerinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Karar vermede özsaygı ve dikkatli karar verme düzeylerinde eğitim düzeyi üst seviyede olmasının hakemler lehine önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Hakemlik yılı fazla olan futbol hakemlerinin dikkatli karar verme düzeyinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Sürekli kaygı düzeyinde yaş ilerledikçe sürekli kaygı düzeyinde de düzenli bir

düşüşün olduğu tespit edilmiştir. Eğitimi düzeyi yüksek lisans olan hakemlerin sürekli kaygı düzeyi eğitim durumu ön lisans ve lisans olan hakemlere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında şu öneriler yapılabilir:

-Yaş faktörü gerek karar vermede gerekse kaygı düzeyinde önemli olduğu için futbol hakem seçimi için veya hakemlere verilecek önemli maçlar için göz önünde bulundurulması gerekir.

-Eğitim düzeyinin hakemlerin karar verme ve kaygı düzeyinde önemli bir rol olduğu için hakemlerin eğitimini destekleyecek ve onlara lisansüstü eğitim için teşvik edici seminerler yapılması önerilebilir.

Çalışmamız bundan sonra yapılacak olan çalışmalara literatür bilgisi olacağından önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Bayraktar, G., Tekin, M., Eroğlu, H. & Cicioğlu, İ. (2006). Uluslararası ve Milli Güreş Hakemlerinin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 8(4), 22-31.
- Cengiz, R. & Pular, A. (2004). Futbol Hakemlerinin Şiddet Olaylarına Bakış Açıları Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, 27-33.
- Cüceloğlu, D. (2006) İnsan ve Davranışı. *Remzi Kitabevi*. İstanbul.
- Çoban, A. & Hamamcı, Z. (2006). Kontrol Odakları Farklı Ergenlerin Karar Stratejileri Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 394-395.
- Çoban, D. (2004). Türkiye Profesyonel Futbol Liglerinde Görev Yapan Klasman Hakemlerinin Sürekli Kaygı Durumlarının İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*, Konya, s. 34.
- Deniz, E. (2004) Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Öz Saygı, Karar Verme Stilleri ve Problem Çözme Yöntemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(15), 25-35.
- Ehtiyar, R. & Üngüren, E. (2008). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Umutsuzluk ve Kaygı Seviyeleri ile Eğitime Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 159-181.
- Gökçe, T. & DüNDAR, C., (2008). Samsun Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde Çalışan Hekim ve Hemşirelerde Şiddete Maruziyet Sıklığı ve Kaygı Düzeylerine Etkisi. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 1(15), 25-28.
- URL-1 <http://www.gazetebilkent.com/2012/03/19/hakemlik-seruveni-ve-hakem-olmak-icin-adimlar/> Erişim: 15.06.2016.
- İslamoğlu, M. (2007). Ne yapmalı. *Düşün Yayıncılık*, (6. Baskı), İstanbul.
- Paradis, K., Larkin, p. & O'Connor, D. (2016). The Effects of Physical Exertion on Decision-Making Performance of Australian Football Umpires. *Journal of Sports Sciences*, 34(16), 1535-1541.
- Kırgıl, F. (2015). Beden Eğitimi Öğretmenleri ile Farklı Branş Öğretmenlerinin Karar Verme ve Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, s.62.
- Kuzgun, Y. (2006). Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı (4.Baskı). *Nobel Yayınları*, Ankara.
- Mann, L., Harmoni, R. & Power. C. (1998). Cross-Cultural Differences in Self-Reported Decision-Making Style and Confidence. *International Journal of Psychology*. 33(5), 325-335.
- Nacar, E. (2011). Hentbolcuların Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından Araştırılması. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 1-12.
- Öner, N. ve Le Compte, A. (1983). Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Spielberger, C.D. Gorsuch, R. L. & Lushene, R.E. (1970). Manual for State-Trait Anxiety Inventory. *Consulting Psychologist Press*, California.
- Tallis, F. (2003). Kaygıları Aşmak. *Sistem Yayıncılık*. İstanbul.
- Uzunoğlu, U.U. (2008). Türk Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stillерinin Klasmanlarına Göre ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*, Konya, s.35.
- Üngüren, E. (2011). Psikobiyolojik Kişilik Kuramı Ekseninde Yöneticilerin Kişilik Özellikleri, Karar Verme Stilleri ve Örgütsel Sonuçlara Yansımaları. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otelcilik Anabilim Dalı, *Doktora Tezi*, Antalya.
- Vural, M. (2013). Spor Genel Müdürlüğü Merkez ve Taşra Teşkilatında Görev Yapan Spor Yöneticilerinin Düşünme ve Karar Verme Stillерinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*, Konya, s.53.
- Yadav, Krishna, R. (2015). Correlation between Anxiety and Mental Skill in University Volleyball Male Players. *Journal of Exercise Science & Physiotherapy*, 11(1), 17-21.

Extended English Abstract

Decision is, to choose what is most possible according to the possibilities available to reach the goal. Decision making is, thinking about a situation and going from the specific options to the one that is most appropriate for them.

Every decision-making action has inherent happiness and desire to achieve success. As a result of this action, one reaches happiness or is disappointed. While appropriate and correct decisions lead to positive changes and developments in the life of the individual; wrong decisions can affect the individual's life negatively. What happens today, are the results of decisions made in the past. In short, decision-making is to choose the best option among alternatives for achieving goals, or for solving the problem (Üngüren, 2011, p. 100).

Anxiety occurs in people being under pressure because of environmental reasons and due to those pressures putting decision-making in jeopardy. The situation in which an individual is physically and mentally threatened by any situation is defined as anxiety.

In other words, anxiety is the most frequently observed condition in a person's daily behavior. Everybody has anxiety at different degrees and there is almost no one without any anxiety. Yet, the type and degree of anxiety is really important. If anxiety becomes the center of the individual's daily life and the individual focuses on anxiety, then one can not sustain their normal life. This situation leads to the development of behavioral disorders in the individual (Cüceloğlu 2006, p.440).

Anxiety is divided into two parts as State Anxiety and Trait Anxiety. State Anxiety is the anxiety that arises when a dangerous, unwanted situation is encountered (Gökçe and Dündar, 2008, p.26). Trait Anxiety refers to the predisposition of a person to anxiety. In this regard Trait Anxiety, is anxiety that one perceives the situation as stressful, interprets a normal situation as dangerous, and has the conjecture that self-esteem is threatened (Ehtiyar and Üngüren, 2008, p.165).

According to Paradis et al. (2016), decision-making is a key component of an umpire's in-game performance, with each decision potentially having a direct impact on the result of the game (Paradis et al., 2016)

It is known that the decision-making and anxiety state is influenced by the physiological and environmental factors on the referees.

If we are to define the concept of referee; referee is the person who is selected by the officials of the sporting organizations to manage competitions in the framework of pre-determined rules, and determine the scores, wins, defeats and penalties received (Cengiz and Pulur, 2004).

Referees in the football are divided into ranks within themselves. If we are to define the Regional and National Referees within them;

Regional Referee: They start out in the professional leagues. They usually go to 3rd league and regional amateur league games. The branching as assisting referee and referee starts at this stage. Rather than being Provincial or HIF, you will be judged whether you are the side referee or the referee.

National Referee: It is the next stage after regional refereeing. They usually take part in the 2nd league games (URL-1).

In light of this information, this study was conducted in order to examine the level of decision-making and trait anxiety of regional and national football referees in terms of some variables. Study has been applied to 72 football referees out of 89 (%80.8), regional and national football referees, whom work from East and South Eastern Anatolian region in 8th (Elazığ, Malatya, Adıyaman, Tunceli) and 13th sections (Diyarbakır, Şanlıurfa, Bingöl, Batman, Mardin, Şırnak, Siirt).

In the study, " Melbourne Decision Making Scale " (Developed by Mann et al. (1998), adapted to Turkish by Deniz (2004)) and " Trait Anxiety Inventory ", (Developed by Spielberger and friends (1970) adapted to Turkish by Öner and Le Compte (1983) was used. The data obtained in the study were analyzed by SPSS 22 packet program. It was determined that the skewness and kurtosis values of the scales were between -1 and +1. Therefore, it is accepted that the data show normal distribution. Independent t test and One-way ANOVA analysis were used in the research. The error level in the study was taken as $p < 0.05$.

When the results of the study were examined, it was found that there was no statistically difference between the age variable and decision making sub-dimensions of the referees participating in the research ($p > 0.05$, Table-1).

When the results between the educational situation variables and decision making sub-dimensions are examined, there is a significant difference in the following sub-dimensions; decision making by people with masters and graduates and undergraduates, careful decision making and careless decision making by people with masters and graduates and undergraduates, suspensive-decision making by people with masters and graduates and undergraduates, Decision making under panic by people with masters and graduates ($p < 0.05$, Table-2).

When the results between the arbitration year and the decision making sub-dimensions are examined, there is no statistically significant difference in self-esteem, avoidant decision, deliberative decision and panic decision sub-dimension in decision making however those with 1-3 years of experience has a significant difference then those with 7 years or more on the careful decision making ($p < 0.05$, Table-3).

When the results between the age variable and the level of trait anxiety were examined, it was observed that there was a statistically significant difference between the referees aged between 18 and 21 and the referees aged 30 and older ($p < 0.05$, Table-4).

When the results between the education state variable and trait anxiety level are examined, it is determined that there is a statistically significant difference between the educational status of the undergraduates and the educational status of the undergraduate and graduate students ($p < 0.05$, Table-5).

When the results between the referee's year of arbitration and the level of trait anxiety were examined, it was found that there was no statistically significant difference in the variable of the arbitration year ($p > 0.05$, Table-6).

As a result; It has been determined that the level of education on self-esteem and careful decision-making are in favor of referees. It has been observed that the level of careful decision-making by football referees who have more years of refereeing is higher. It has been determined that as the age progresses at the level of trait anxiety, there is a regular decrease in trait anxiety level. It has been determined that the level of trait anxiety of the referees who have graduate education

level is lower than that of the referees who have undergraduate and graduate degrees. Within the scope of the study, the following recommendations can be made:

-As the age factor is important in both decision making and anxiety level, it should be taken into consideration for the selection of football referee.

-As the level of education plays an important role in the decision-making and anxiety levels of referees, it may be recommended to support the education of the referees and encourage seminars for postgraduate education.